

Küreselleşme Sürecinde Çok Uluslu Şirketlerin Ekonomik Açidan Değerlendirilmesi

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet KAMACI^{1*}
¹Bartın Üniversitesi, İ.İ.B.F. , İktisat Bölümü
akamaci@bartin.edu.tr

Maruf TURAN²
²Bartın Üniversitesi, İ.İ.B.F. , İktisat Bölümü
Yüksek Lisans Mezunu

Öz

1980'den sonra dünya ekonomisinde neoliberal politikalar ekseninde yaşanan değişim ve dönüşüm süreci küreselleşme olarak tanımlanmaktadır. Küreselleşme, siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutları içeren önemli bir süreci ifade etmektedir. Küreselleşme sürecinde çok uluslu şirketler ise, belli miktarda sermaye ve satış hâsılatına sahip, merkezi belli yerde olan, birçok yerde faaliyette bulunan ve kâr amaçlı şubelerdir. Bu kapsamda bu çalışmanın amacı, küreselleşme sürecinde çok uluslu şirketlerin ekonomik açıdan bir değerlendirmesini yapmaktır. Bu çalışmanın sonucunda, çok uluslu şirketlerin toplam gelirinin birçok ulus devleti geride bırakarak ciddi boyutlara ulaştığı görülmektedir. Böylece çok uluslu şirketlerin dünyadaki ticareti şekillendirerek dünya ekonomisine yön veren en önemli aktörlerden biri olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, çok uluslu şirketler, yatırım, GSYİH.

Economic Evaluation Of Multinational Companies In The Process Of Globalization

Abstaract

The process of change and transformation experienced in the world economy neo-liberal policies since 1980 is defined as globalization. Globalization refers to an important process that

*Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Karabük Üniversitesi, İ.İ.B.F. , İktisat Bölümü

Geliş (Received) : 30.11.2018

Kabul (Accepted) : 11.12.2018

Basım (Published) : 31.12.2018

includes political, economic and socio-cultural dimensions. In the process of globalization, multinational companies are defined that have capital and sales revenue in particular matter and their central is settled in a certain place and make several activities as aimful agencies. The aim of this study is to make an economic evaluation of multinational companies in the process of globalization. As a result of this study, it is seen that the total income of the multinational companies has reached a serious level by leaving behind many nation-states. Thus, it is concluded that multinational companies are one of the most important actors in shaping the world economy by shaping trade in the world.

Keywords: Globalization, multinational companies, investment, GDP.

1.Giriş

Küreselleşme sürecinde önemli aktör haline gelen çok uluslu şirketler, birden fazla ülkede ekonomik faaliyette bulunarak kazanç sağlayan ve uluslararası üretimde yer alan firmalar olarak adlandırılmaktadır.

Teknolojide yaşanan gelişmeler, küresel düzeydeki serbestleştirme faaliyetleri neticesinde, son dönemde özellikle üretim, tüketim ve finans türlerinde yeni sistemler ortaya çıkararak küresel bir ekonomi ağının oluşmasını sağlamıştır. Ekonomik ve sosyal bütünleşmenin dünya çapında artması yerel, ulusal ve bölgesel düzeyde önemli değişikliklerin yaşanmasını hızlandırmıştır. Bu bağlamda, küreselleşme sürecine bağlı olarak özellikle ülkeler arasında uygulanan liberalleşme politikaları ve uluslararası ticaretin gelişmesi ile dünya pazarına giren işletme sayılarında sürekli olarak artış görülmektedir. Güçlü teknolojik alt yapıya ve sermayeye sahip bu uluslararası şirketler geniş coğrafi alanlarda faaliyet göstermektedir. Günümüzde dünya ekonomisinin önde gelen aktörlerinden bir tanesi olan ÇUŞ'lar, yaptıkları sermaye yatırımları ile faaliyet gösterdikleri ülkeleri etkilemektedir.

Bu çalışmanın amacı, çok uluslu şirketlerin ekonomik açıdan gücünün belirlenerek ülkelerle mukayeseli olarak bir değerlendirmesini yapmaktır. Bu kapsamda öncelikle küreselleşme ve çok uluslu şirket kavramlarına değinilerek çok uluslu şirketlerle ilgili literatür taramasına yer verilmiştir. Daha sonra çok uluslu şirketlerin dünyadaki yeri ve önemi belirlenerek tablolarla kıyaslama yapılmıştır. Son olarak Türkiye'de faaliyet gösteren çok uluslu şirketlere yer verilerek çok uluslu şirketlerin ekonomik gücü tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.Kavramsal Çerçeve ve Literatür Taraması

Küreselleşme, ekonomik ve sosyo-kültürel alanda önemli etkileri olan ve ülkelerin gelişmişlik seviyelerinde anahtar rol oynayan bir kavramdır. Küreselleşme farklı şekillerde tanımlanmaktadır.

James H. Mittelman'a göre küreselleşme, milli, ekonomik, siyasi ve kültürel düzeydeki uluslararası koalisyonu ve düşünsel olarak da her ülkenin diğerlerini etkileyebilmesi durumu iken (Mittelman, 1997:3) Friedman'a göre teknolojik gelişmelerle beraber insanların ve piyasaların entegrasyonu (Friedman, 2000:18) ve Anthony Giddens'a göre ise ekonomik bir olgudur (Giddens, 2012:83-88).

Küreselleşme farklı açılardan da tanımlanabilmektedir. Geniş bir çerçeveden bakılırsa, dünya ekonomisini meydana getiren sosyal ve iktisadi olguların birbiriyle ve git gide dünya piyasalarıyla bütünleşmesi olarak da algılanmaktadır. Daha dar tanımlı yapılırsa, ticaretin ve sermaye akımlarının serbestleştirilmesi olarak ifade edilmektedir (Bourdieu, 1998).

Çok uluslu şirketler (ÇUŞ) küreselleşmeye etki eden önemli faktörlerden biridir. Özellikle 1980'lerden sonra küreselleşme ile gündeme oturan ÇUŞ kavramı, yeni gelişen şartlara göre küresel rekabetle başa çıkmada ve ülkelerin strateji değiştirerek uluslararası yatırımları ülkelerine çekmede anahtar bir rol oynamıştır (Gedikli, 2011:99)

Jarblad'a göre en büyük ÇUŞ'lar, küreselleşmenin ajanları olarak görülmektedir. Bu şirketler ürünlerini yurt dışında üretmektedir ve dağıtım işlemlerini yapmaktadırlar. Bu güçlü şirketlerin küresel ekonominin her alanına hâkim oldukları söylenebilmektedir. Bu alanlar teknoloji, finans, enerji, güvenlik, ticaret sektörü vb. olarak sayılabilir (Jarblad, 2002:11). Harmancı ise ÇUŞ'ları güç kullanarak işgücünü sömüren, doğal kaynakları yok eden veya faaliyette buldukları ülke ekonomisini ve halkının çıkarlarını düşünmeyen "Kabadayılar" olarak nitelendirilmiştir (Harmancı, 2004:11).

ÇUŞ'lar için yapılan literatür taramasında genel olarak ÇUŞ'ların davranışlarını etkileyen çalışmalara yer verildiği görülmektedir.

Lefebvre vd. (1998), Ar-Ge faaliyetlerini ve 200'den daha az çalışanı olan ve uzman satın alma sınıfında olan 101 Kanada firmasını temel alarak yaptığı araştırmada, Ar-Ge yoğunluğunun ihracat performansını etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Buna karşın, teknik düzeyde istihdam edilen işgücü oranı, bilimsel geçmiş ve dış ortaklarla kurulan Ar-Ge işbirlikleri gibi diğer teknolojik değişkenlerin olumlu ve pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Wakelin (1998), İngiltere’de 1000’den fazla imalatçı firma üzerinde yaptığı bir çalışmada, ihracat davranışları üzerinde yenilikçiliğin rolünü bulmaya çalışmıştır. Çalışma sonucunda ise, firma büyüklüğü ve ihracat payı arasında ters “u” ilişkisi olduğunu, yenilikçi olan ve yenilikçi olmayan firmaların ihracatlarının farklı yönde hareket ettiklerini belirtmiştir.

Guan ve Ma (2003), sanayi bölgelerinde İtalyan firmalarının ihracatçı davranışları üzerine araştırmalar yapmışlardır. Çalışmalarında, Ar-Ge çalışmalarının yoğunluğunun, firmaların ihracatçı olma ihtimalini arttırmadığını, satışlarında ise ihracat payı üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Koçyiğit ve diğ. (2009) İMKB’ de işlem gören şirketlerde türev ürünlerin risk yönetimi amacıyla kullanılma düzeyleri üzerine çalışma yapmışlardır. Çalışma sonucunda ise, işletmelerin faaliyet konuları çeşitli risklere karşı şiddetli olduğu ve futures kullanan şirketin olmadığı tespit edilmiştir.

Christiansen ve Kim (2014), ÇUŞ’ları değerlendirme, satış, kâr ve varlık değerlerinin ortalamasına göre sıralamış ve Forbes Global 2000’in en güncel verileriyle çalışarak dünyanın en büyük 50 şirketinden 11’inin devlete ait olduğunu belirtmişlerdir. Çalışmanın sonucunda, dünyanın en büyük 25 kamu iktisadi teşekkülünün 13’ünün Çin’de (Hong Kong dâhil) üçünün Rusya’da, ikisinin Brezilya’da ve üçünün de OECD içinde yer aldığı belirtilmiştir.

Mossolly (2014), Pricewaterhouse Coopers danışmanlık hizmeti adına bir rapor yayınlamıştır. Bu rapora göre, küresel ticaretin büyük ölçüde değişim yaşamamasından dolayı, sınır ötesi birleşme sonrasında entegrasyona olan gereksinim artmaktadır. Bu gereksinim ise küresel büyümedeki ve servet dağılımındaki değişimden kaynaklanmaktadır. Hazırlanan raporun diğer sonucu ise en büyük KOBİ’lerin (Küçük-Orta Ölçekli İşletmeler) %40’ının gelecek yıllarda küresel bir faaliyet göstermesi beklentisinin olduğudur.

Kwiatkowski ve Augustynowicz (2015), 2005-2014 dönemi için yapmış oldukları çalışmanın sonucuna göre, Fortune Global 500 listesinde yer alan kamu iktisadi teşebbüsleri ikiye katlanmıştır. Ayrıca çalışmada Petrobas, Staoil gibi şirketlerin özellikleri itibariyle yakın rakipler olduğu ve birkaç yıl içinde ulusal meslektaşlarının daha da artacağı belirtilmiştir. Bütün bunların yanında cazip şirketler vurgusu yapılmış ve “Yeni Nesil Devlete Ait İşletmeleri” temsil ettiğini belirtmiştir.

Hoştut (2016) çalışmasında, Fortune Global 500 sıralamasına girmiş otomotiv sektöründe faaliyette bulunan çok uluslu şirketlerin Türkiye’deki halkla ilişkiler departmanlarını incelemiştir. Çalışmanın sonucunda hangi sektörün yerel, hangi sektörün küresel düzeyde faaliyet yürüttüklerini tespit etmişlerdir.

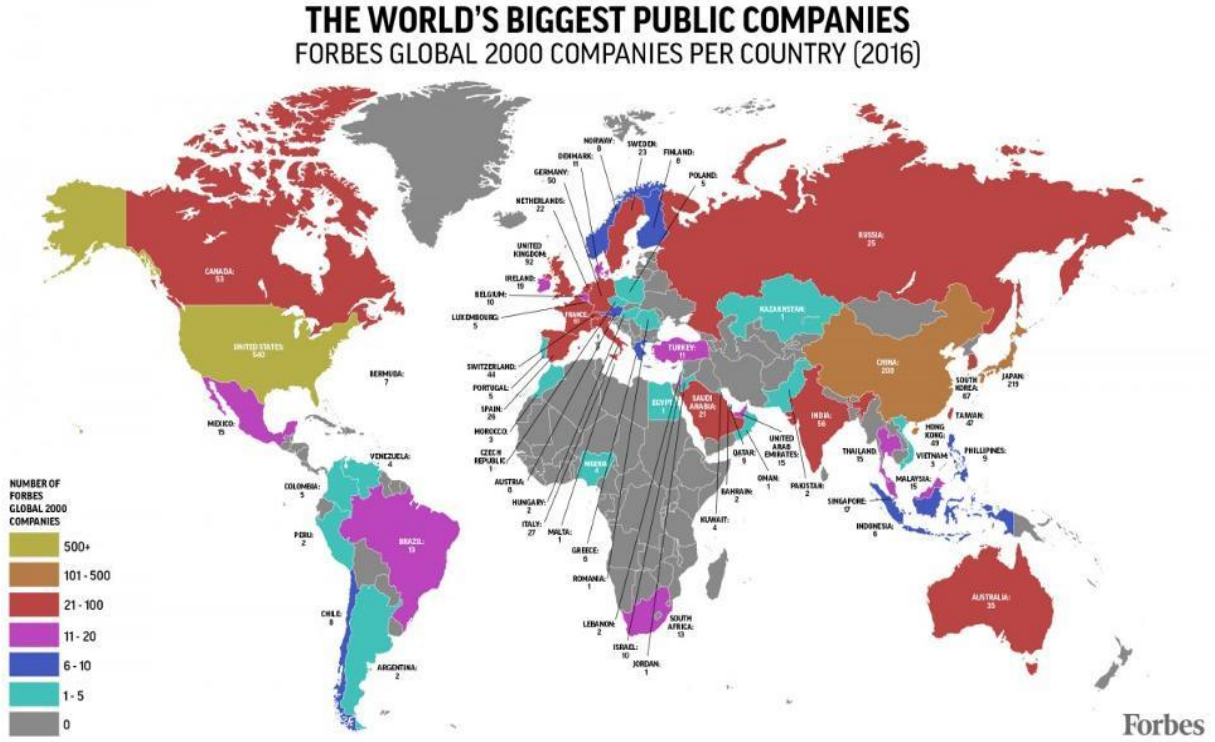
3.Dünyada ve Türkiye’de Çok Uluslu Şirketlerin Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi

Küresel düzeydeki ekonomik bütünleşmelerin artması, piyasa ekonomisinin dünyanın her tarafında kabul görmesi ve uluslararası ticaret faaliyetlerinin serbestleşmesiyle ÇUŞ’lar önemli hale gelmiştir.

3.1.Çok Uluslu Şirketlerin Dünyadaki Yeri ve Önemi

Ulusal ekonominin yeni küreselleşen ekonomiye entegrasyonu için önemli bir anahtar olan doğrudan yabancı sermaye yatırımları, sermaye ile birlikte yönetim becerisi “know-how” ve yeni teknoloji transferi sağlanması, pazarlama, ihracat ve istihdam olanaklarının artırılması gibi nedenlerle tasarruf açığı olan ve teknoloji üretmekte zorlanan ülkelerin kalkınmasında önemli işlevlere sahip olmaktadır (Çalışkan, 2003:1).

Küreselleşme süreciyle birlikte ÇUŞ’ların ulaştığı boyutlar oldukça şaşırtıcıdır. Bu bağlamda çok uluslu şirketlerin dünya ekonomisi içindeki payı giderek gelişmiştir ve birçok ulus-devleti geride bırakarak devasa büyüklüklere ulaşan ÇUŞ’lar için “Parlak” nitelendirilmesi yapılmıştır. Dünyadaki tüm yatırımlara ÇUŞ’ların yön verdiği bilinmektedir. Ayrıca Washington’daki Politik Çalışmalar Enstitüsü’nün açıkladığı raporda, dünyanın en büyük 200 ÇUŞ’unun toplam satışı, dünyadaki GSYİH’nin %28,3’ünü oluşturmaktadır (Ekin 1999:33-34).Forbes 2016 Global 2000 listesinde dünyada yer alan ÇUŞ’ların ülkelere göre dağılımını ele almıştır. Bu dağılım Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1: ÇUŞ'ların Ükelere Göre Dağılımı (2016)

Kaynak: <https://www.forbes.com>

Şekil 1'de ÇUŞ'ların uluslararası arenadaki dağılımlarına bakıldığında, ABD'de 540 şirket olduğu görülmektedir. Çin 2016 yılında 200 şirkete sahipken, Birleşik Krallık 92, Kanada 53 ve Almanya 50 şirkete sahiptir. Türkiye'de ise 11 şirket bulunmaktadır. Haritada yer alan sol alt kısmında ise hangi ülkenin ne kadar çok uluslu şirkete sahip olduğunu göstermektedir. Buna göre ABD 500'den fazla şirkete sahip tek ülkedir ve Çin'deki şirket sayısı 101-500 arasında yer almaktadır.

Ülkelerde ÇUŞ sayısı çok olsa da toplam gelir ve satış hacmi açısından bu şirketler ilk sıralarda yer almayabilir. Bu yüzden Tablo 1'de en çok gelir elde eden ilk 20 ÇUŞ verilmiştir.

Tablo 1: En Yüksek Gelir Elde Eden Çok Uluslu Şirketler (2016)

Sıra	Şirket	Sektör	Gelirler (Milyar \$)	Kârlar (Milyar \$)	Merkez Ülke
1	Wal-Mart	Perakende	482,1	14,7	ABD
2	State Grid	Enerji	329,6	10,2	Çin
3	China National Petroleum	Enerji	299,2	7,1	Çin

4	Sinopec Group	Enerji	294,3	3,6	Çin
5	Royal Dutch Shell	Enerji	272,1	1,9	Hollanda
6	Exxon Mobil	Enerji	246,2	16,1	ABD
7	Volkswagen	Otomotiv	236,6	-1,5	Almanya
8	Toyota Motor	Otomotiv	236,6	19,2	Japonya
9	Apple	Teknoloji	233,7	53,4	ABD
10	BP	Enerji	225,9	-6,5	Birleşik Kr.
11	Berkshire Hathaway	Finansal	210,8	24,1	ABD
12	Mc Kesson	Toptan	192,5	2,2	ABD
13	Samsung Electronics	Teknoloji	177,4	16,5	Güney Kore
14	Glencore	Enerji	170,5	-4,9	İsviçre
15	Industry& Commercial Bank of China	Finansal	167,2	44,1	Çin
16	Daimler	Otomotiv	165,8	9,3	Almanya
17	United Health Group	Sağlık	157,1	5,8	ABD
18	CVS Health	Sağlık	153,3	5,2	ABD
19	Exor Group	Otomotiv	152,6	0,8	İtalya
20	General Motor	Otomotiv	152,3	9,6	ABD

Kaynak: <https://www.fortune.com>

Tablo 1’de en çok gelir elde eden 20 çok uluslu şirkete yer verilmiştir. Wal-Mart perakende şirketi 482,1 milyar dolarla en çok gelir elde eden şirkettir. 2016 itibariyle, Wal-Mart şirketinin geliri dünyadaki 192 ülkenin milli gelirinden daha fazladır (Polonya, Belçika, Tayland, Nijerya vs.). İlk 100’de yer alan ÇUŞ’ların toplam geliri ise 2016 itibariyle yaklaşık 12,3 trilyon dolardır ve ABD hariç dünyadaki bütün ülkelerin milli gelirinden daha yüksek bir paya sahiptir. İlk 20 şirket baz alındığında 2016’da en çok kâr elde eden şirket 53,4 milyar dolarla Apple ve en çok zarar eden şirket de 6,5 milyar dolarla BP’dir. İlk 100 şirketin kârı ise 676 milyar dolardır ve bu işlem hacmiyle dünyadaki 195 ülkenin GSYİH’sından daha çok gelire sahiptir.

ÇUŞ'lar, küreselleşmenin hız kazanması ile daha çok ön plana çıkmışlardır. ÇUŞ'ların güçlü sermaye yapıları, gelişmiş teknolojik imkânları, geniş faaliyet alanları ve sayılarındaki sürekli artış gibi özellikleri ile dünya ekonomisinin ve aynı zamanda küresel ekonominin en etkin aktörleri arasında gösterilmektedir. Ekonomik güç itibarı ile birçok ulus-devleti geride bırakacak şekilde büyüklüğe ulaşmaları göz ardı edilemeyecek bir gerçektir.

3.2. Türkiye'deki Çok Uluslu Şirketler

Türkiye'de yabancı sermaye yatırımları, 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile 6326 sayılı Petrol Kanunu'na tabi iken; 6224 sayılı kanunun değişen yatırım biçimlerinin yetersiz kalmasından dolayı 12.02.1986 tarihli ve 86/10353 sayılı kararname ekinde "Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı" ile 25.05.1986 tarihli ve 1917 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan "Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı" ile hükme bağlanmıştır. Böylece yabancı sermayenin ülkeye girişi hızlanmıştır.

24 Ocak 1980 kararları ile ithal ikameci sanayileşme modelinden dışa dönük sanayileşme modeline geçilmiştir. Bu kapsamda ithalat üzerindeki engeller kaldırılarak ihracat teşvik edilmiştir. Dış ticarete oluşan bu serbestleşme hareketleri Türkiye'ye olan yabancı sermayeli şirket sayısını arttırarak Türkiye'nin yatırım almasını sağlamıştır.

Tablo 2'de Türkiye'de en yüksek ciroya sahip olan ilk 20 ÇUŞ'a yer verilmiştir. Bu şirketlerin hangi sektörde faaliyet gösterdiği, istihdam sayıları ve ciroları belirlenerek dünyadaki ülkelerle karşılaştırma yapılmıştır.

Tablo 2: Türkiye'deki En Yüksek Ciroya Sahip İlk 20 ÇUŞ (2015)

SIRA	ŞİRKET	SEKTÖR	ÇALIŞAN KİŞİ (İSTİHDAM)	CİRO (MİLYAR TL)
1	TÜPRAŞ	ENERJİ- PETROL	4735	36,983
2	OMV PETROL OFİSİ	ENERJİ PETROL	993	30,921
3	TURK HAVA YOLLARI	ULAŞTIRMA	28676	28,752
4	OPET PETROL CÜLÜK	ENERJİ PETROL	786	18,485
5	BİM BİRLEŞİK MAĞAZALARI	PERAKENDE	30232	17,428
6	FORD OTOSAN	OTOMOTİV	16676	16,746
7	SHELL & TURCAS PETROL	ENERJİ-PETROL	815	15,354

8	TÜRK TELEKOM	TELEKOMÜNİKASYON	34147	14,522
9	ARÇELİK	ELEKTRİK-ELEKTRONİK	26337	14,166
10	TURKCELL	TELEKOMÜNİKASYON	16500	12,769
11	ENKA İNŞAAT	İNŞAAT	22452	12,384
12	EREĞLİ DEMİR ÇELİK	DEMİR-ÇELİK	12659	11,914
13	ENERJİSA ENERJİ A.Ş.	ENERJİ- PETROL	9125	11,864
14	DOĞUŞ OTOMOTİV	OTOMOTİV	2494	10,889
15	ANADOLU EFES BİRACILIK	GIDA-İÇECEK	17442	10,205
16	MERCEDES BENZ TÜRK	OTOMOTİV	6106	9,947
17	TOFAŞ OTO FABRİKA	OTOMOTİV	7072	9,920
18	OYAK RENAULT	OTOMOTİV	6248	9,894
19	MİGROS	PERAKENDE	21762	9,390
20	VODAFONE	TELEKOMÜNİKASYON	3335	9,928

Kaynak: <https://www.capital.com.tr/Listeler/Capital-500>

Tablo 2’de Türkiye’de en yüksek ciroya sahip ilk 20 ÇUŞ yer almaktadır. Capital dergisinin 2015 yılında yayınladığı verilere göre en yüksek ciroya sahip çok uluslu şirket TÜPRAŞ’tır. TÜPRAŞ, enerji ve petrol sektöründe faaliyet gösteren 36,9 milyar TL’lik ciroya sahip olan ve 4735 kişinin istihdam ettiği bir şirkettir. Türk Telekom şirketinde 34147 kişi istihdam etmesine rağmen, 2015 yılı toplam cirosu 14,5 milyar TL’dir.

Capital dergisindeki verilere göre, ilk 50 şirket baz alındığında, toplamda 478 milyar TL (yaklaşık 90,5 milyar \$) işlem hacmine sahiptir. Söz konusu olan 50 şirketin toplam cirosu yaklaşık 163 ülkenin GSYİH’sından daha fazladır. Angola, Slovakya, Özbekistan, Hırvatistan Bulgaristan vb. ülkeler Türkiye’deki ilk 50 şirketin cirosu kadar milli gelire sahip değildir. Ayrıca ilk 50 şirket baz alındığında, 480433 kişi istihdam hacmi görülmektedir. Sadece söz konusu olan 50 şirkette çalışan sayısı dünyadaki birçok ülkenin (San Marino, Cebelitarık, Kiribati, Palau vb.) nüfusundan daha çoktur.

Türkiye’ye, özellikle Avrupa Birliği’nden birçok şirket yatırım yapmaktadır. Tablo 3’de 1954’den sonra faaliyetleri artan bu şirketlerin illere göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3: Uluslar Arası Sermayeli Şirketlerin İllere Göre Dağılımı (İlk 10 İl)

İller	Şirket Sayısı (1954-2015)	Toplam Uluslar Arası Sermayeli Şirket Sayısı İçindeki Payı (%)	Şirket Sayısı (2015)	Toplam Uluslar Arası Sermayeli Şirket Sayısı içindeki Payı (%)
İstanbul	28782	60,5	3537	63,8
Antalya	4715	9,9	343	6,2
Ankara	2683	5,6	204	3,7
İzmir	2237	4,7	141	2,5
Muğla	1576	3,3	54	1,0
Mersin	1379	2,9	361	6,5
Gaziantep	860	1,8	270	4,9
Bursa	646	1,4	14	0,3
Aydın	617	1,3	47	0,8
Hatay	512	1,1	137	2,5
Diğer iller	3586	7,5	438	7,9
Toplam	47593	100	5546	100

Kaynak: <https://www.ekonomi.gov.tr>

Tablo 3'e göre, 1954-2015 döneminde, Türkiye'de toplamda 47593 yabancı sermayeli şirket kurulmuştur. En çok yabancı sermayeli şirkete sahip il, 28782 tane ve %60,5 pay ile İstanbul'a aittir. Bu şirketlerin 3537 tanesi 2015 yılında kurulmuştur. İstanbul'u sırasıyla Antalya, Ankara ve İzmir takip etmektedir. İlk 10 ilin toplamdaki payı %92,5 ve 2015'deki payı ise %92,1'dir.

4.Sonuç

Küreselleşme kavramının önem kazanmasıyla, dünya ekonomisinde çok uluslu şirketler ortaya çıkmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkeler arasındaki sorunların önemli ölçüde çözülmesi ve üretim sistemlerinin daha da gelişmesi sonucu ülke ölçeğinde faaliyet gösteren büyük şirketler, sınır ötesi faaliyetlere başlayarak ÇUŞ kimliğine bürünmeye başlamışlardır. ÇUŞ'lar, gelişmiş teknolojileri ile dünya ekonomisinin nabzını tutmaktadır. Çağımızda bu şirketler

küreselleşme kavramının dünya çapındaki etkisiyle birlikte çok büyük kârlar elde edecek duruma gelmişlerdir. Öyle ki, bu şirketlerin geliri birçok devletin GSYİH'sinden daha büyüktür.

Bu çalışmanın amacı, küreselleşme sürecinde çok uluslu şirketlerin ekonomik bir değerlendirmesini yapmaktır. Çalışmanın sonucunda, 2015 verileri itibariyle, dünya ekonomisindeki ilk 100 ÇUŞ'un toplam gelirinin 12,39 trilyon dolara ulaştığı görülmektedir. ABD ekonomisi 18,56 trilyon dolarla dünyanın en büyük ekonomisidir ve ilk 100 ÇUŞ'un bir ülke olduğu düşünülürse dünya ekonomisinin en büyük 2.ülkesi olacağı görülmektedir. Aynı şekilde 2015 verileriyle Wal-Mart şirketi 482 milyar dolarlık bir gelire sahiptir ve bu şirketin bir ülke olduğu düşünüldüğünde, dünyanın en büyük 23.ekonomisi olacağı görülmektedir. Çalışmada ayrıca en çok gelir elde eden ilk 50 ÇUŞ'un istihdam rakamlarına da bakılmış ve 16,7 milyon kişinin bu şirketlerde çalıştığı tespit edilmiştir. İlk 50 ÇUŞ'ta çalışanların sayısı, dünyadaki birçok ülkenin nüfusundan daha fazladır. Bu yönleriyle ÇUŞ'ların dünya ekonomisine yön veren önemli bir aktör olduğu görülmektedir. Bu çalışmada Türkiye'de faaliyet gösteren ilk 50 ÇUŞ'a da bakılarak bu şirketlerin büyüklükleri ölçülmüştür. Türkiye'deki ilk 50 şirketin toplam gelirinin yaklaşık 90,5 milyar dolara ulaştığı görülmüş ve yaklaşık 480 bin kişinin bu şirketlerde çalıştığı tespit edilmiştir. Kısacası hem Türkiye'de hem dünya ekonomisinde ÇUŞ'lar, ekonomik hayatın önemli birer oyuncusudurlar.

Kaynakça

- Bourdieu, P. (1998). The essence of neoliberalism. *Le monde diplomatique*, December 1998.
- Çalışkan, Ö. (2003). Dünya yatırım raporu-2002 çerçevesinde doğrudan yabancı yatırımlar üzerine değerlendirmeler. *DTM Dergisi*, sayı:27, s.80-106.
- Christiansen, H. ve Y. Kim (2014). State-Invested enterprises in the global marketplace: implications for a level playing field. *OECD corporate governance*, Working papers, No. 14, OECD publishing, Paris.
- Ekin, N. (1999). Küreselleşme ve gümrük birliği. *İstanbul Ticaret Biriği Odası Yayın No: 47*.
- Friedman, T. (2000). The lexus and the olive tree, First anchore books.
- Gedikli, A. (2011). Çok uluslu şirketler ve doğrudan yabancı yatırımların gelişmekte olan ülkelerin kalkınması üzerine. *Kırklareli üniversitesi i.i.b.f. girişimcilik ve kalkınma dergisi*, 6 (1).
- Giddens, A. (2012). "Sosyoloji" içinde, Giddens, Anthony (C. Güzel, Çev.). Kırmızı yayınları.
- Guan, J. ve Ma, N. (2003). Innovative capability and export performance of chinese firms. *Technovation*, Vol.23, Issue:9, pp.737-747.

Harmancı, M. (2004). Çok uluslu şirketler ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları. *Türkiye Kalkınma Bankası A. Ş.*, GA-04-1-2, Mart 2004, Ankara.

Hoştut, S. (2016). Çok uluslu şirketlerde halkla ilişkiler uygulamaları. *Yönetim ve ekonomi araştırmaları dergisi* , Cilt 14, Sayı.1.

Jarblad, A. (2002). The global politic economy of transnational corporations: a theory of asymmetric interdependence. *Lulea university of technology, C. Extended essay*, 47.

Koçyiğit, S.Ç., Çınal Bal, E. ve Bal, H. (2009). İMKB’de işlem gören şirketlerde türev ürünlerin risk yönetimi amacıyla kullanılma düzeyleri. *Muhasebe ve denetim bakış*, Sayı 28, Nisan 2009.

Kwiatkowski, G. ve Augustynowicz, P. (2015). State-owned enterprises in the global economy – analysis based on Fortune Global 500 list. *Management, Knowledge and learning joint conference*, Italy, 27–29 May.

Lefebvre, É., Lefebvre, L. A., ve Bourgault, M. (1998). R&D-related capabilities as determinants of export performance. *Small business economics*, 10(4), pp.365-377

Mittleman, J. H. (1997). The dynamics of globalization. *In globalization: critical reflections*, pp.1-19.

Mossolly, M. (2014). Global projects: a conceptual review on execution attitude in multinational corporations. 28th IPMA World Congress, IPMA 2014, 29 September – 1 October 2014, Rotterdam, Netherland.

Wakelin, K. (1998). Innovation and export behaviour at the firm level. *Research Policy*, pp.829-871.